

Choralis Constantinus 500

Tomus I.

GREGORIÁN DALLAMOK

HEINRICH ISAAC
ALTERNATIM
MISE-KOMPOZÍCIÓIHOZ

PLAINSONGS

FOR ALTERNATIM
MASS COMPOSITIONS
BY HEINRICH ISAAC'S

Musica Aeterna Art Foundation, 2008.

Kiadja
MUSICA AETERNA MŰVÉSZETI ALAPÍTVÁNY
1065 BUDAPEST, PODMANICZKY U. 18.
HUNGARY

Choralis Constantinus 500
www.choralisconstantinus.hu

Közreadja/ Edited by
Kalmanovits Zoltán

Lektorálta/ Consultant:
Dr. Mizsei Zoltán DLA *adjunktus*
Egyházzene Tanszék, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem
Church Music Department, Liszt Ferenc Music Academy

A kiadvány a Nemzetközi Visegrádi Alap
és a Nemzeti Civil Alapprogram támogatásával jött létre.

Visegrad Fund
www.visegradfund.org

NEMZETI CIVIL ALAPPROGRAM
www.nca.hu

Sponsored by **International Visegrad Fund**
and **National Civil Fund**

TARTALOM/CONTENT

<u>BEVEZETÉS/INTRODUCTION</u>	8
<u>FORRÁSOK/SOURCES</u>	9
<u>I. MISSA PASCHALE</u>	13
KYRIE	13
GLORIA	13
SANCTUS	15
AGNUS DEI	16
<u>II. MISSA SOLENNE</u>	16
KYRIE	16
GLORIA	17
SANCTUS	19
AGNUS DEI	19
<u>III. MISSA DE BEATA VIRGINE</u>	21
KYRIE	21
GLORIA	22
SANCTUS	24
AGNUS DEI	25
<u>IV. MISSA DE APOSTOLIS</u>	26
KYRIE	26
GLORIA	26
SANCTUS	26
AGNUS DEI	27
<u>V. MISSA PASCHALE</u>	28

VI. MISSA SOLENNE **28**

KYRIE	28
GLORIA	29
SANCTUS	31
AGNUS DEI	31

VII. MISSA DE BEATA VIRGINE (I) **33**

KYRIE	33
SANCTUS	34
AGNUS DEI	34

VIII. MISSA DE BEATA VIRGINE (II) **36**

KYRIE	36
GLORIA	36
SANCTUS	38
AGNUS DEI	39

IX. MISSA DE APOSTOLIS **40**

KYRIE	40
GLORIA	40
SANCTUS	42
AGNUS DEI	43

X. MISSA DE MARTYRIBUS **44**

KYRIE	44
GLORIA	44
SANCTUS	46
AGNUS DEI	46

XI. MISSA DE CONFESSORIBUS **47**

KYRIE	47
GLORIA	48
SANCTUS	50
AGNUS DEI	50

XII. MISSA DE VIRGINIBUS **52**

KYRIE	52
GLORIA	52
SANCTUS	54
AGNUS DEI	55

XIII. MISSA PASCHALE (I) **56**

KYRIE	56
GLORIA	56

XIV. MISSA PASCHALE (II) **58**

XV. MISSA SOLENNE **58**

GLORIA	58
--------	----

XVI. MISSA DE BEATA VIRGINE (I) **60**

KYRIE	60
GLORIA	61
SANCTUS	63
AGNUS DEI	64

XVII. MISSA DE BEATA VIRGINE (II) **64**

<u>XVIII. MISSA DE APOSTOLIS</u>	65
KYRIE (MAGNE DEUS)	65
SANCTUS	65
<u>XIX. MISSA DE MARTYRIBUS</u>	66
AGNUS DEI	66
<u>XX. MISSA DE CONFESSORIBUS</u>	67
KYRIE	67
GLORIA	67
SANCTUS	69
AGNUS DEI	70
<u>XXI. MISSA FERIALIS</u>	71
KYRIE	71
SANCTUS	71
AGNUS DEI	72
<u>C R E D O</u>	73
I. DOMINICALE	74
II. [SINE NOMINE]	77
III. FERIA QUINTA	80
IV. ALIUD PATREM	83
V. ALIUD BONUM BREVE SABBATIS	86
VI. PATREM AD PLACITUM	89
VII. FERIA QUARTA	92
<u>ORDINARIUM MISSÆ</u>	94

BEVEZETÉS/INTRODUCTION

Ez a gyűjtemény azokat a gregorián dallamokat igyekszik egy kiadványban közreadni, amelyeket *Heinrich Isaac (c.1450-1517)* feldolgozott alternatív misében. A közölt dallamok önmagukban is előadhatók, vagy váltakozó (*alternatim*) módon kiegészíthetik a szerző műveit. Az alternatív mise-kompozíciókban a teljes liturgikus tételnek csak egyes szakaszai kerültek többszólamú megzenésítésre, amelyek egy-egy ismert, illetve „használatban lévő” gregorián dallam részre készült feldolgozások. A hiányzó szakaszokat az eredeti gregorián dallammal egészítették ki, váltakozva énekeltek az egy- és többszólamú részeket. (A reneszánsz korból nemcsak énekes, hanem hangszeres – elsősorban orgonára írt – feldolgozásokat is ismerünk.)

A mise-ordináriumok (*Kyrie, Gloria, Sanctus, Agnus Dei*) gyűjteményünkben szereplő számozását – a könnyebb tájékozódás miatt – átvettük a Heinrich Isaac alternatív miséit tartalmazó összkiadás kötetéből, melyek a *Corpus Mensurabilis Musicae* sorozatban jelentek meg.

Isaac műveiben egy adott dallam szolgálhat több misében is az adott tétel alapjául. Ezek a tételek olykor más hangnemben kerültek megzenésítésre. Ilyen esetekben közöljük a gregorián dallam transzponált lejegyzéseit, hogy könnyebben társíthatóak legyenek a többszólamú tételekkel. Ahol erre nincs szükség, ott csak jelezzük, hogy a kötetben hol található az adott gregorián dallam első kottás megjelenése.

Közreadjuk továbbá azokat a *Credo*-kat is, amelyek azonosítható gregorián dallamra íródtak a szerző életművében – ugyan nem mindegyik alternatív kompozíció. Ezek esetében némelyik dallam töredékes. Két esetben (*III., V.*) az Isaac által kiegészített változatot közöljük, illetve egy esetben (*VII.*) kiegészítés nélkül szerepel úgy, ahogyan a szerző felhasználta.

A gyűjtemény közreadásával szeretnénk elősegíteni, hogy ezek a régi dallamok és művek újra feléledjenek, használatba kerülhessenek akár a liturgikus, egyházzenei gyakorlatban, akár a koncertrepertoárok részeként.

Kalmanovits Zoltán

This collection presents all of the Gregorian melodies Heinrich Isaac (c. 1450–1517) arranged in his alternatim masses. The melodies can be performed as they are or in an (alternatim) way that they compliment the composer's works. In alternatim masses specific parts would be divided into versets, and only certain versets would be arranged, using Gregorian chants “currently in use.” The non-arranged versets were complimented by the original Gregorian chant, with alternating mono- and polyphonic parts. (Many a verset for singers and instrumentalists—chiefly the organ—have come down to us from the Renaissance.)

For the sake of easier orientation, the numbering of the Ordinary of the Mass (Kyrie, Gloria, Sanctus, Agnus Dei) in this collection has been taken from the edition of the complete works of Heinrich Isaac, which was published in the *Corpus Mensurabilis Musicae* series.

In Isaac's works a given melody would serve as the basis of more than one mass. These movements would be arranged in different keys. Accordingly, we have published the transposed Gregorian melodies to make them easier to associate with the polyphonic versets. If that was not necessary, we simply indicated where the first occurrence of the Gregorian chant could be found in the book.

The collection also contains the Credo's that were written on identifiable Gregorian melodies in the composer's lifetime (since not all of them are alternatim works). Some of the melodies are fragmented. Numbers III and V are Isaac's completed versions, and number VII is incomplete and is published as the composer used it.

This collection seeks to contribute to the renaissance of these old melodies, to bring them back into use, whether in liturgical practice or in concert repertoires.

Zoltán Kalmanovits

FORRÁSOK/SOURCES

I. MISSA PASCHALE

Graduale Pataviense, Wien 1511.

Kyrie – fol. 184v-185r; Gloria – fol. 185r-185v;

Sanctus – fol. 194v; Agnus Dei – fol. 194v

II. MISSA SOLENNE

Graduale Pataviense, Wien 1511.

Kyrie – fol. 176r; Gloria – fol. 177r-177v;

Sanctus – fol. 186v-187r; Agnus Dei – fol. 187r

III. MISSA DE BEATA VIRGINE

Graduale Pataviense, Wien 1511.

Kyrie – fol. 180r; Gloria – fol. 180r-181v;

Sanctus – fol. 190r; Agnus Dei – fol. 190r

IV. MISSA DE APOSTOLIS

Graduale Pataviense, Wien 1511.

Kyrie – fol. 177r; Gloria (az Isaac által felhasznált gregorián dallam nem azonosítható) Plainsong used by Isaac is not identified);

Sanctus – fol. 188r; Agnus Dei – fol. 188r

V. MISSA PASCHALE

Graduale Pataviense, Wien 1511.

Kyrie – fol. 184v-185r; Gloria – fol. 185r-185v;

Sanctus – fol. 194v; Agnus Dei – fol. 194v

VI. MISSA SOLENNE

Graduale Pataviense, Wien 1511.

Kyrie – fol. 176r; Gloria – fol. 176v-177r;

St. Gall, Stiftsbibliothek MS 545

(O. Marxer: Zur spätmittelalterlichen Choralgeschichte St. Gallen –

Veröffentlichung der gregorianischen Akademie zu Freiburg in der Schweiz,

Vol.III, St. Gall 1908) *Sanctus – p 184; Agnus Dei – p 184-185*

VII. MISSA DE BEATA VIRGINE (I)

Graduale Pataviense, Wien 1511.

Kyrie – fol. 180r; Gloria – fol. 180r-181v;

Sanctus – fol. 190r; Agnus Dei – fol. 190r

VIII. MISSA DE BEATA VIRGINE (II)

Graduale Romanum, Basel 1488.

Kyrie – fol. 194r; Gloria – fol. 194r-195r;

Graduale Pataviense, Wien 1511.

Sanctus – fol. 190v; Agnus Dei – fol. 190v

IX. MISSA DE APOSTOLIS

Graduale Pataviense, Wien 1511.

Kyrie – fol. 177r; Gloria – fol. 177r-177v;

Sanctus – fol. 188r; Agnus Dei – fol. 188r

X. MISSA DE MARTYRIBUS

Graduale Pataviense, Wien 1511.

Kyrie – fol. 178r; Gloria – fol. 178r-178v; Sanctus – fol. 188r;

Graduale Romanum, Basel 1488.

Agnus Dei – fol. 201r

XI. MISSA DE CONFESSORIBUS

Graduale Pataviense, Wien 1511.

Kyrie – fol. 178v; Gloria – fol. 179r-179v;

Sanctus – fol. 188v-189r; Agnus Dei – fol. 189r

XII. MISSA DE VIRGINIBUS

Graduale Pataviense, Wien 1511.

Kyrie – fol. 181r; Gloria – fol. 181r-181v;

Sanctus – fol. 189v; Agnus Dei – fol. 189v-190r

XIII. MISSA PASCHALE (I)

A gregorián dallamokat lásd/ Same plainsongs as: I. Missa Paschale

XIV. MISSA PASCHALE (II)

A gregorián dallamokat lásd/ Same plainsongs as: I. Missa Paschale

XV. MISSA SOLENNE

A gregorián dallamokat lásd/ Same plainsongs as:

Kyrie, Sanctus, Agnus Dei – II. Missa Solenne;

Gloria – VI. Missa Solenne

XVI. MISSA DE BEATA VIRGINE (I)

A gregorián dallamokat lásd/ Same plainsongs as:
Kyrie, Gloria - III. Missa De Beata Virgine;
Sanctus, Agnus Dei - VIII. Missa De Beata Virgine (II)

XVII. MISSA DE BEATA VIRGINE (II)

A gregorián dallamokat lásd/ Same plainsongs as: III. Missa De Beata Virgine

XVIII. MISSA DE APOSTOLIS

Graduale Pataviense, Wien 1511.

Kyrie – fol. 176r;

A gregorián dallamokat lásd/ Same plainsongs as:
Gloria, Sanctus - IX. Missa De Apostolis;
Agnus Dei – nem azonosítható/ plainsong not identified

XIX. MISSA DE MARTYRIBUS

Graduale Pataviense, Wien 1511.

A gregorián dallamokat lásd/ Same plainsongs as:
Kyrie, Gloria - X. Missa De Martyribus;
Agnus Dei – fol. 188v

XX. MISSA DE CONFESSORIBUS

A gregorián dallamokat lásd/ Same plainsongs as: XI. Missa De Confessoribus

XXI. MISSA FERIALIS

Graduale Romanum, Basel 1488.

Kyrie – fol. 193r; Sanctus – fol. 204r; Agnus Dei – fol. 204r

CREDO

I. Dominicale

Graduale Pataviense, Wien 1511. – *fol. 288v-289v*

II. [sine nomine]

St. Gall 546 – *fol. 59v-60r*

III. Feria quinta

St. Gall 546 – *fol. 58v-59r*

IV. Aliud Patrem

Graduale Pataviense, Wien 1511. – *fol. 290v-291v*

V. Aliud bonum breve Sabbatis

St. Gall 546 – *fol. 59r-59v*

VI. Patrem ad placitum

Graduale Pataviense, Wien 1511. – *fol. 289v-290v*

VII. Feria quarta

St. Gall 546 – *fol. 58r-58v*